

Uitwerking

Kerkelijke tucht – harde actie?

Ernst Leefink

Bij het woord ‘tucht’ krijgen de meeste mensen geen warm gevoel. Dat is op zich heel goed te begrijpen, maar aan de andere kant toch merkwaardig. Als je namelijk Matteüs 18 (hét hoofdstuk in de Bijbel over tucht) rustig doorleest en op je laat inwerken, ontdek je dat tucht rechtstreeks bij de Here Jezus vandaan komt. Tucht komt voort uit zijn liefde. De goede herder neemt zijn duurgekochte schapen in bescherming tegen afdwalingen en het gaan van eigen wegen, omdat die hun leven in gevaar brengen. Zo is het ook met de zonde: het bederft je leven en maakt alles kapot.

Het is dus heel barmhartig als je iemand voor de ondergang wilt behoeden. Als je net als de Here Jezus de intentie hebt om goed en liefdevol met elkaar om te gaan. Maar voor ik overga naar de kerkelijke tucht, wil ik eerst iets zeggen over zelftucht en onderlinge tucht.

Zelftucht

Verbeter de wereld, begin bij jezelf. Dat geldt ook als het om het hanteren van de tucht gaat. Eerst ben je zelf aan de beurt. Want de kerkelijke tucht is de pas *tweede* sleutel van het hemels koninkrijk.

De *eerste* sleutel is de *verkondiging van het heilig evangelie* – zoals in Zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus staat. En die eerste sleutel is vooral bedoeld om de hemel voor je open te zetten. Je mag van buiten naar binnen! Het wordt zelfs beloofd en aangeboden aan de ongelovigen en huichelaars. Zo groot is het fantastische aanbod van Gods genade. Tegelijk zegt datzelfde uitnodigende evangelie: als je niet echt een nieuw leven gaat leiden, blijft God kwaad en zal Hij je voor altijd veroordelen. Dat is de klemmende oproep van het evangelie.

Wie dit niet gelooft of daar niet anders onder wordt, heeft Gods belofte wel gekregen, maar draait zelf zijn rolluik naar beneden en laat het licht van Gods genade niet schijnen in zijn leven. Het is een geweldige klap in het gezicht van de Here, dat iemand tegen Hem en tegen Jezus zegt: ‘Bedankt voor uw aanbod, maar laat maar zitten, geen interesse.’ Voor zulke mensen wordt Gods belofte een tijdbom. Daarom worden er in de kerkdienst ook harde woorden gesproken. Er wordt aangedrongen op geloof en bekering.

Onderlinge tucht

Een broeder betaalt de helft van zijn personeel zwart uit. Enkele leeftijdsgenoten die vorig jaar net belijdenis gedaan hebben, werken in de nacht van zaterdag op zondag liters drank weg in de discotheek en bezoeken daarom alleen ’s middags de kerkdienst. Een zuster verkondigt openlijk dat Jezus alleen de verlosser voor de heidenen is, maar dat God alle Joden individueel zal redden op grond van zijn beloften aan Abraham.

Durf ik hem of haar erop aan te spreken? Zal ik er tegen hen iets van zeggen? Alleen: wat moet ik dan zeggen? Want ben ik niet net zo’n grote zondaar? Maar dan wat minder openlijk? In de christelijke gemeente zijn we aan elkaar gegeven. Ook als het om het aanspreken van iemand op zijn gedrag of mening gaat. Paulus schrijft dat duidelijk in Galaten 6 vers 1: ‘Broeders en zusters,

wanneer u merkt dat een van u een misstap heeft begaan moet u, die door de Geest geleid wordt, hem zachtmoedig weer op het rechte pad brengen. Pas op dat u ook zelf niet tot misstappen wordt verleid.’

Feestvieren in de hemel is beter dan rondbazuinen in de gemeente!

Als het zo weer goed komt, merkt verder niemand er wat van. Dan blijft het klein. Dan krijgt een zonde niet meer aandacht dan ze verdient. Niet meer ruimte om kapot te maken dan al gebeurd is. Dan worden in een huiskamer handen gevouwen en schulden beleden. De hemel viert feest. Het bloed van Christus gaat erover en de zonde wordt met de mantel van zijn liefde bedekt. Verder hoeft dit alles niet bekend te worden.

Kerkelijke tucht

Sleutels gebruik je voor twee dingen: om dingen mee te openen én om dingen mee af te sluiten. Zo is het ook in de kerk. De eerste sleutel is de verkondiging van het evangelie. Die sleutel is vooral bestemd om de poort naar het hemels koninkrijk te openen.

De tweede sleutel is de kerkelijke tucht. Die sleutel is vooral bedoeld om de poort naar het hemels koninkrijk te sluiten. Over die tweede sleutel, de kerkelijk tucht, wil ik een aantal opmerkingen maken.

1 Waar is tucht voor bedoeld?

Tucht klinkt hard. Net alsof je lastige gemeenteleden kwijt wilt. Toch is tucht geen verdelgingsmiddel, maar een reddingsboei. De kerkenraad die de tucht hanteert, is uit op het behoud van de zondaar en wil voorkomen dat de zonde doorwerkt in de gemeente.

Moet je dan bij openlijke zonde altijd de tucht toepassen? Ik geloof van niet. Want niet de zonde zelf houdt of plaatst De deur naar het koninkrijk staat wagenwijd open! Dat wordt elke zondag in de prediking royaal verkondigd mensen buiten de gemeente van Christus, maar het ongeloof en de volharding in de zonde. Daarom moet je eerst beoordelen wat er precies aan de hand is en proberen onderscheid te maken tussen onwil of onmacht.

Bij onmacht is er vaak wel de bereidheid om er iets aan te doen. Daar past geen tucht bij. Wees daarbij wel alert op de valkuil dat iemand met het woord soms zijn onmacht belijdt, terwijl uit de daad onwil blijkt. Soms schuift onmacht ook op richting onwil. Dan zijn er twee dingen nodig: aansporing en vermaan tegen de zondige leer of levensstijl, en tips om weer op het goede spoor te komen.

Een kerk zonder tucht is onbarmhartig en harteloos!

Als dat niet tot resultaat leidt, mag je uiteindelijk constateren: hier is sprake van onwil, ook al erkent het betreffende gemeentelid dat niet, want je hebt er alles aan gedaan wat in je vermogen lag. En als een kerkenraad uiteindelijk overgaat tot afsnijding, is die drastische maatregel tegelijk ook een laatste, indringende oproep aan een volhardende zondaar: ‘Pas op, op deze manier kom je straks bij God voor een dichte deur te staan!’

2 Wat kun je aan de tucht doen?

Kerkelijke tucht gebeurt bijna overal heel voorzichtig en zorgvuldig. Een kerkenraad kan en mag daar weinig openheid over geven als het om concrete personen gaat.

Hoe kun je er dan toch aan werken, dat het onderwerp ‘tucht’ gedragen wordt in de gemeente? Want vaak heeft de worsteling met de kerkelijke tucht ermee te maken, dat de betrokkenheid van de gemeente erg laag ligt. Zonder uitspraken te doen over de vraag of iemand onder tucht staat of door de kerkenraad vermaand wordt, kun je wel elkaar stimuleren om om te zien naar gemeenteleden die achterblijven of wegblijven. In principe is een wijk- of gemeenteavond heel geschikt om dit lastige onderwerp bespreekbaar te maken.

3 Afhouding van het avondmaal

De eerste stap van de kerkelijke tucht is de afhouding van het avondmaal. Soms is er bij de kerkenraad de nodige aarzeling om een broeder of zuster af te houden. Dat kan verschillende redenen hebben:

- De broeder die vermaand wordt omdat hij bijna alle kerkdiensten verzuimt, komt toch al niet meer aan het avondmaal.
- De zuster die vermaand wordt omdat zij samenwoont, heeft zelf al aangegeven in deze situatie niet aan te zullen gaan.
- Het gemeentelid dat meteen na de scheiding een nieuwe relatie is aangegaan, begrijpt niet waarom de kerkenraad dit censurabel vindt en wil hier eerst graag over doorpraten met de Bijbel als uitgangspunt.

Toch is een besluit om iemand in deze situaties de toegang tot het avondmaal te ontzeggen, heel heilzaam.

In de eerste twee gevallen zeg je als kerkenraad tegen de broeder of de zuster: wij zijn het met je eens. Je komt zelf niet naar het avondmaal of je vindt zelf dat je niet aan mag gaan. Dat maken wij nu ook tot onze conclusie: we zeggen je in de naam van de Heer dat je in deze situatie ook niet het avondmaal vieren *má*g.

In het derde geval geeft de kerkenraad het signaal af: het gaat er niet om dat wij alleen maar fout vinden wat jij goed vindt. Nee, deze keus van jou is zo duidelijk in strijd met de weg die Jezus, je Heer, je wijst, dat we je op grond van de Bijbel willen vermanen en onderwijzen en in deze situatie niet toe kunnen laten tot het avondmaal.

Als je er goed over nadenkt, is het uiteindelijk niet de kerkenraad die iemand onder tucht zet, maar doet de broeder of zuster dat zelf. Soms zegt een gemeentelid wel eens: jullie moeten me wel afhouden, dat is jullie verantwoordelijkheid als kerkenraad. Zo’n opmerking moet je meteen terugspiegelen: *jíj* gaat in tegen het woord van de Here en *jíj* legt het voorbeeld van de Here Jezus op dit punt naast je neer. Hoe kun *jíj* dat verantwoorden als je zegt dat je wel in Christus gelooft en deel aan Hem wilt hebben? Zo confronteer je iemand met z’n eigen gedrag.

4 Is tucht inmenging in iemands privéleven?

Door de invloed van de huidige cultuur staan wij huiverig tegenover de bediening van de kerkelijke tucht. Ieder maakt tegenwoordig z’n eigen keuzes en is eigen baas. Die houding is een groot gevaar voor de kerk van Christus. Men claimt een onbijbelse vrijheid met de opmerking: als ik de Here maar dien, is het verantwoord. Met opmerkingen als: ik kan het voor mezelf verantwoorden, wordt de discussie doodgeslagen.

Als medechristen en als ambtsdrager moet je altijd laten merken, dat je niet komt om iemand te betuttelen, maar dat je komt met het woord van de Here. ‘Vermanen’ gaat in het Oude Testament bij de Here altijd gepaard met ‘bewogenheid’. Laat dat ook doorklinken in het aanspreken van elkaar en in de ambtelijke bezoeken die een ouderling of predikant brengt.

Maar inlevingsvermogen en begrip voor de situatie betekenen niet automatisch dat een kerkenraad daarmee een bepaald standpunt goedkeurt of zich er noodgedwongen bij neerlegt. Dat is de valkuil dat ‘inleven’ in de praktijk leidt tot ‘instemmen’.

Bij tucht is de eerste vereiste dat je zeker weet: zo zegt de Here. Het is van tweeën één: óf je oefent geen tucht uit als je er niet zeker van bent dat de Here op grond van zijn Woord deze maatregel goedkeurt; óf je doet het wel en voegt ook de daad bij het woord, omdat je daarmee de genezing van de zondaar voor ogen hebt.

Tucht wil niet de zondaar de kerk uit werken, maar de zonde

Als een kerkenraad te gemakkelijk de tucht toepast, leidt dat tot willekeur. Als een kerkenraad te huiverig is om de tucht toe te passen, dreigt hij wel maar krijgt de zondaar nooit met de consequenties te maken.

5 Terugkeer – een illusie? ‘

Die zijn we voorgoed kwijt en zien we nooit meer terug.’ Menselijkerwijs gesproken schiet de tucht haar bedoeling voorbij. Vaak doordat mensen zich al onttrekken na de eerste kritische gesprekken. Soms doordat een broeder of zuster tot aan de officiële uitsluiting halsstarrig in zijn of haar zonde volhardt. Toch zie je dat de Here zo af en toe ook afgedwaalde gelovigen weer terugbrengt. Vaak na een proces van jaren, maar het gebeurt. Iemand meldt zich weer aan en belijdt tegenover de kerkenraad dat het fout was zich te onttrekken. En wanneer het formulier van de uitsluiting is gebruikt, wordt ook het formulier van de wederopneming gelezen. Het komt niet vaak voor. Maar het gebeurt. In de hemel zijn de engelen dan blij. Hoe blij zijn wij?

Literatuur H. Bouwman, *De kerkelijke tucht*, De Groot Goudriaan Kampen, 2e druk 1988.

Joh. Jansen, *De kerkelijke tucht*, Tamminga Arnhem, 1913.

J. Kamphuis, *Om de heiligheid van de gemeente*, Van den Berg Kampen, 1982.

J. Plomp, *De kerkelijke tucht bij Calvijn*, Kok Kampen, 1969. . Schippers, ‘Belijdenis en kerkelijke tucht’, in: M.B. van ’t Veer, *De goede belijdenis*, Littooi Terneuzen, zonder jaar.

H.B. Weijland, *Augustinus en de kerkelijke tucht*, Kok Kampen, 1984.

F.W. Grosheide, ‘Wat leert het N.T. inzake de tucht?’, in: *Exegetica*, 1952.

Verwerking

1 Bijbelstudie: Matteüs 18:11-22

Luisteren

- Maak kopieën van het bijbelgedeelte (gebruik [www. biblija.net](http://www.biblija.net)) en gebruik verschillende bijbelvertalingen.
- Lees de bijbelteksten hardop, desnoods langzaam of nog eens herhalend. Laat het ook in jezelf doordringen.
- Luister alsof je een bijbelgedeelte voor het eerst hoort. Laat de woorden doorklinken!
- Probeer grip op de tekst te krijgen door vragen te stellen als: wat staat er?; wat lees of hoor ik?
- Vermijd het snel reageren met eigen conclusies.

Bespreken

In dit gedeelte laat Jezus zien hoe we in de christelijke gemeente moeten proberen elkaar te redden als iemand gezondigd heeft.

- vs. 11 Waarom attendeert Jezus ons eerst op onszelf als het om het elkaar aanspreken in de gemeente gaat?
- vs. 14 Wie vallen er allemaal onder ‘deze geringen’?
- vs. 15-17 Waarom wil de Here Jezus dat we deze stappen volgen in het aanspreken van elkaar?
- vs. 15 Wat is de bedoeling van de onderlinge tucht?
- vs. 17 Welke invulling geeft Zondag 31, vraag en antwoord 85 aan het zinnetje ‘leg het dan voor aan de gemeente’? Wat vind je van die uitbreiding? vs. 17 Vergelijk Matteüs 18:17 en 2 Tessalonicenzen 3:14 en 15 met elkaar. Wat is de juiste houding tegenover ex-gelovigen die niet meer naar Gods Woord willen luisteren?
- vs. 20 Welke belofte geeft Jezus voor onze kerkdiensten?
- vs. 21-22 Waar ligt de grens tussen blijven vermanen en het overgaan tot de (kerkelijke) tucht?

2 Tucht

Zelftucht: wanneer was een preek voor je heel confronterend?

Onderlinge tucht: heb je wel eens uit liefde de onderlinge tucht beoefend?

Kerkelijke tucht: waar ligt jouw persoonlijke moeite als het om het toepassen van de kerkelijke tucht gaat?

Algemeen: met welk onderdeel van dit verhaal kun je goed uit de voeten in de praktijk en heeft je geholpen bij jouw kijk op de tucht?

Werkvorm: open wanddiscussie

- Schrijf bovenstaande vier vragen op afzonderlijke vellen papier. Zorg voor (zelfklevende) kaartjes en lijm.
- Laat iedereen zijn antwoord of reactie op een kaartje schrijven.
- Plak deze antwoorden bij de betreffende vragen.
- Lees van elkaar wat geschreven staat en bespreek dit met elkaar.

3 Afhouden van het avondmaal

Iemand wordt vanwege één concrete zonde in leer of leven afgehouden van het avondmaal, maar laat zich niet overtuigen door het bijbelse onderwijs van de kerkenraad. Voor het overige is er sprake van een voorbeeldig christelijk leven. Hoe zou in zo'n situatie de kerkelijke tucht verder toegepast moeten of kunnen worden?

Werkvorm: situatieschetsen

- Schrijf de verschillende, mogelijke reacties van de aangesproken persoon op een bord of een vel papier.
- Schrijf hierachter mogelijkheden om een gesprek verder te voeren.

4 Uitsluiting en wederopneming

Lees samen de formulieren voor uitsluiting en wederopneming eens (Geref. Kerkboek p. 760-767). Met welke houding kijkt de gemeente naar zichzelf als er een zondaar wordt buitengesloten en na zijn/haar bekering weer wordt opgenomen?

Werkvorm: kleine groepjes

- Verdeel de groep in 3 à 4 personen.
- Stel een rapporteur aan.
- Lees en bespreek het formulier.
- Na een bepaalde tijd volgt een plenaire bespreking aan de hand van de rapportage van de verschillende groepjes.
- Probeer een eindconclusie te trekken.